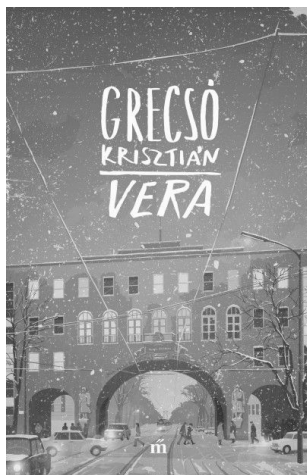

KOC SIS LILLA

Hősök kapuja

GRECSÓ KRISZTIÁN: VERA

„az életben mindig minden elmarad.”

Magvető Kiadó
Budapest, 2019
327 oldal, 3699 Ft

Úgy tartják, az igazán jó ifjúsági regények felnőtteknek is szólnak. Nemecek Ernő hősiessége, Vitay Georgina számki-vetettsége nemcsak az iskolásokat rendíti meg, hanem a felnőtt olvasót is képes megérinteni. Az ifjúsági regények reneszánszukat élik, olvassa őket minden korosztály, a klasszikusok mellé új klasszikusok születnek. Grecsó Krisztián új regénye, a *Vera* az *Abigél* és a *Pál utcai fiúkból* vett idézetekkel kezdődik; két klasszikus ifjúsági regény gondolatait olvashatjuk a *Vera* mottóiként – mindkettő a változásról, a gyermekorból a felnőttkorba való átlépés traumájáról szól. Könnyű lenne a *Verát* újabb és ráadásul igazán jó ifjúsági regénynek tekinteni, több támpont adott ehhez: iskolás fő és mellékszereplők, első szerelem, törékeny barátság, azonban ez a regény nem a kiskamaszoknak szól, nem tart számukra mulatós vagy megrendítő görbe tükröt, és kevés alkalmat ad a sorsok párhuzama fölött érzett katarzis megélésre. A *Vera* nem hétköznapi konfliktusok drámai magasságokba való emelésének és azok feldolgozásának dokumentuma, hanem a gyerekkorból a felnőtttségbe vezető út időben és térben végletekig sűrített analízise.

A konfliktusok látszólag a tizenévesek drámai fordulatokkal teli életét jelképezik, azonban a *Verában* nem az első szerelem átélése vagy a barátság mulandóságának meg tapasztalása megrendítő, hanem annak a megismerése, hogy a környező világ a felnőttek összeesküvése következtében kialakult látszatvalóság, ahol senki nem az, aminek tűnik. Vera családjában, a hősnő nevéhez híuen, a legfőbb jelszó az igazság, „A Tátrai családból nem fog a hazudozásra rászokni senki” – zengi az apa, holott generációkon keresztül mindenki hazudik. Az apát titokban nevelőszülők veszik magukhoz, miután szüleit haláltáborba hurcolják, és egy másik kislíúval nevelik. Az apa később, felesége vetélésekor, szakít a nevelőszülőkkel, nevelt lányának, Verának, nem beszél sem róluk, sem a testvéréről – arról meg pláne nem, hogy Vera nem a

saját gyerekük. A hazugságból felépített élet a szemünk láttára omlik össze, lepleződnek le nagyszülők, unokatestvér, kerülnek elő fényképek, és mesélődnek el történetek, de a regény egyik alapigazsága így is az, hogy „A felnőttek (...), nem kíváncsiak az igazságra, csak arra, amit ők érzékelnek belőle.”

A felnőtt és gyerekvilág összeütközése akkor válik mindennapossá, amikor Vera megismerkedik az iskola új fenegyerekével, a Lengyelországból érkező Józeffel. A kiteljesedhetetlen gyerekszerelem kapcsán ismeri meg az élet fatalitását: „a dolgok maguktól alakultak így.” Ettől kezdve egymást érik a szerencsétlen fordulatok mind az iskolában, mind otthon, pedig „Vera nem szeret eltérni a megszokott dolgoktól, szereti, ha minden rendben és ugyanúgy történik, azért is furcsa az új élete is, hogy minden bizonytalan, ismeretlen, tele van meglepetéssel.” A két élet összehasonlítása folyamatos, a régi eltűnt, nem érvényes többé, az új pedig nem kiismerhető, ám lebegő boldogságot és kétségbeesést egyszerre hozó. Az új és a régi élet közti különbség nem kézzel fogható, a kislány is változik, a körülmények is („körülötte kicserélődött a világ”), illetve a környezetről és a családtagokról kiderül, hogy szerepet játszanak. Ironikus, hogy a lengyel kisfiú, aki a legnagyobb felfordulást okozza, és aki folyton elmarasztalást kap az iskolában a viselkedése miatt, a legnagyobb hős: ő az egyetlen a regény szereplői közül, aki nem hazudik, és akinek fáj a hazugság, ha mégoly jótékonyan fedí is el felnőttek és gyerekek jellemtelenségét. Józef vállalja a nehezebb utat, az igazság kimondását és annak következményeit, hiszen a hazugság fenntartása megalázó és sokkal fájdalmasabb, mint az igazság sokkoló lelepleződése. Talán nem is szerelem ez Vera és Józef között, hanem két bizonytalan lélek átmeneti sorközössége, amelynek szükségszerűen kell feloldódnia és elmúlnia. Különös, ahogy Vera reflektál az élete változására, ahogyan felismeri kiszolgáltatottságát a felnőttek és gyerekek között, hiszen családtagok, tanárok, edző egyformán csalnak. Az új élet leginkább abban különbözik a sokszor visszakívánt régítől, hogy Vera már nem hisz neki. „Korábbi élete neki való volt, gyerekhez illő, az volt a normális, neki még nem is kellene tudnia, hogy van ilyen, hogy így is lehet élni; és ekkor megérti, hogy már sohasem lesz úgy, ahogy azelőtt, már nem lehet visszacsinálni, az, ami jó volt régen, többé nem lehet ugyanolyan, mert már nem lesz elég.” A gyerek szembenézése a változással azonban nem tragikus vagy beletörődő, inkább rácsodálkozó és elemző.

Vera igazi Grecsó-hős, önelemző, a helyzetekből kilépő megfigyelő, aki eltávolodva vizsgálja saját érzelmeit, a féltékenységet, a csalódást, a boldogságot: „Miközben beszél, kívülről hallja a hangját.” Vera minden érzékszervén keresztül éli meg a változást, és érzékenysége nemcsak kitűnő belső riadórendszernek, hanem nyugtalanítóan pontos jósnak is bizonyul. A megérzések sokszor táplálkoznak a szorongásból, vagy ahogy a regény nevezi, szomorúizgulásból, ugyanakkor a hazugságok lelepleződése következtében bizonytalanná váló hétköznapiakban kínálnak megoldásokat – épp ezért a regény nem szolgál nagy meglepetésekkel, váratlan fordulatokkal, hiszen a megérzések apró mozaikjai sejtetik a szereplők bonyolult kapcsolatrendszerét.

A gyerek úgy él a hazugságokban, hogy minden érzékszervével tudja, nem áll össze egészé körülötte a világ, a hazugságok, hiába a kollektív igyekezet, nem képesek működtetni az emberi viszonyokat sem felnőtt és felnőtt, sem gyerek és gyerek vagy gyerek és felnőtt között. A hazugságból ácsolt életnek muszáj összedőlnie. Ez a hazugság-világ, a nyolcvanas évek álságos és drágán vett békeideje. Nehéz nem látni a családi konfliktusok mögött a kulisszát, amely gyermeki látószögből jelenik meg: az akkori iskolai viszonyok, ruhaneműk, ételek, a

nehezen felizzó televízió, a rádiós műsorok jelzik a korszakot. Ami azonban ezeknél a kellékeknek is többet árul el, azok a szereplők közti, szívességen, cinkosságon és ezért egymástól való függőségen alapuló kapcsolatok. Jó lenne azt mondani, hogy a felnőttek álságos életének ellenpontja a gyerektársadalom, de éppen fordítva igaz: annak tökéletes leképeződése. A *Vera* iskolája egy agresszióra és rettegésre építő, a gyereket nem nevelő, hanem fegyelmező intézmény, így nem csoda, hogy a gyerekek között kialakul, majd kegyetlenül konzerválódik a rosszindulat, a fenyegetés és egy megfélemlítésen alapuló közösség. Vera egyik nagy felismerése az, hogy ennek ő is működtetője volt egészen addig, míg az új életében át nem került a vesztesek és kirekesztettek oldalára: „Éppen most nyílt ki a szeme, értette meg, hogy mennyi bajt és fájdalmat okozott ő korábban.” Ez a felismerés azonban nem elég a változáshoz, a kövér és bűdös kisfiú nem lesz Vera ellenpontja, hogy népszerű és erős szereplőként láthassuk viszont, sőt megrendülten veszi tudomásul, hogy Vera visszatér régi barátnőjéhez, hiszen „az életben mindig minden elmarad”.

A *Vera* sajátossága annak az álomszerű, filmkockákra bomló folyamatnak, a „soha véget nem érő pillanatok”-nak a bemutatása, ahogyan egy 11 éves gyerekből 11 éves kamasz válik pár hónap alatt, amikor balszerencséjére több évre való esemény történik meg vele egyszerre. A regény kimerevített jelenetek sora, ahol megáll egy-egy pillanatra az idő („ez még ugyanaz a pillanat, csak ennyire sokáig tart”), hogy lehetőséget adjon végiggondolni egy szó vagy mozdulat jelentőségét, az abból fakadó következményeket. Minden másodpercnek mélysége van, melyet szagok, érzetek, hangok gazdagítanak, és melyek felfűzése és értelmezése adja a *Vera* greccsós stílusát. Verának „olyan hangulata lesz, mintha egy rajzfilmben lennének” és „ha réssre húzza a szemét, szinte becsukja, akkor el tudja képzelni, hogy képregény lett a városból.” A város Szeged, a megdermedt pillanatok tanúja, ahol „minden lépés magában ártatlan és kikerülhetetlen”. A történet szinte minden helyszíne pontosan lokalizálható: pár utcába sűrűsödnek a nagy érzelmek, és a helyszínek közötti mozgásnak, az úton levésnek éppúgy van jelentése, mint az indulásnak vagy a megérkezésnek. A mezítlás Canossa-járás, az alsóvárosi séta, az iskolai lógás közben átélt utcai jelenetek fontossá avatják Szeged regénybeli tereit. A címlapon, akárcsak a gyerekszereplők élete fölött ott magasodik a Hősök kapuja, bejárást engedve hétköznapi hazugoknak és igazaknak, gyerekeknek és felnőtteknek egyaránt.